

Född
21/3 1778

Död
29/7 1857

Paul Gustaf Andreios Lidback

förebild till

Farbror Eberhard i *Gösta Berlings saga*
av Selma Lagerlöf

Detta Convolut

*får med intet villkor öppnas förr än den 21 martii 1900.
Om det då intet antages, så må det ånyo förseglas, och
blifva obrutet intill den 21 mars 2000.*

P. G. Andreios Lidback

En ovanlig begäran

En dag i mars år 1855 ryktas det i Östra Emtervik, att kamrer Lidback begärt tillstånd att få sätta in en honom tillhörande koffert i församlingens kyrka. Där skall den förvaras till hans födelsedag den 21 mars 1900. Då vill han att den öppnas och innehållet blir offentligt. Det ligger ett par förseglade konvolut i kofferten. Om deras innehåll och budskap inte accepteras, så måste de på nytt förseglas och inte öppnas förrän den 21 mars år 2000.

Vem var då denne man

Paul Gustaf Andreios Lidback föddes år 1778 på Stora Våxnäs, Karlstad. På fädernet härstammade han från en förmögen kopparslagarsläkt från Lidköping, därav namnet Lidback. På modernet finns gemensamma förfäder med bl. a. familjerna Geijer, Lagerlöf, Tegnér och Fröding. Efter studier i Uppsala gifte han sig 1801 med Julie Wallstedt från Steneby. Den växande familjen bodde på Lövnäs vid Bomstad i västra Karlstad till 1816. Då arrenderade Lidback överstebostället Hammar på Hammarö.

Flera års översvämningar, nyodlingsarbeten och vägbyggen ledde 1822 till konkurs för Lidback. Hans hustru avled följande år och 1824 fortsatte olyckorna: Fideikommisset Stora Våxnäs med Kanikenäset blev 1824 frändömt Lidback och tilldömdes hans son Paulus Julius. Lidback överklagade i alla instanser, men även Kungl Majt stod fast vid domen.

Han gifte sig andra gången 1829, nu med änkan Ulrika Schönborn. På hennes gård, Östra Tye på Hammarön, upprättade Andreios ett tryckeri, där han kunde trycka sina första skrifter. Med Ulrika fick han två barn, en pojke och en flicka. Pojken dog som liten, men flickan blev hans älsklingsdotter, Malvina, som skulle bli hans bästa stöd på äldre dar.

Det fanns knappast någon samhällsfråga, som inte engagerade Lidback. Vid Hammaröns sockenstämmor väckte han åtskilliga reformförslag. Han ivrade för att fattigvården skulle organiseras så, att alla lösdrivare fick arbete hos en ansvarig husbonde. En liten skatt skulle tas upp för att finansiera projektet. Andreios ville ha en centralt belägen skolbyggnad för socknens alla barn.

Han föreslog bildandet av en måttlighetsförening, Dygdekraftens Ädlingar. Dessa föredömliga män skulle utgöra en kärntrupp i socknen och övervaka alla inom var sin rote. Allt övermått i mat, dryck och kläder skulle bannlysas. Speciellt skulle importerade lyxvaror hårt begränsas. Tullmjölkvarn, spannmålsmagasin och penningbank skulle inrättas med tanke på magra år. Men sedan karlarna lyssnat på Lidbacks utläggningar, lät sockenstämman det mesta bero.

Lidback var gift två gånger och fick tio barn, varav fem dog tidigt. Han var änklings de sista femton åren av sitt liv, men hade då hjälp i vardagssysslorna av sin yngsta dotter Malvina.

Malvina Lidback på hennes 75 årsdag 1909. Hon erhöll då, Kungliga Patriotiska Sällskapets guldmedalj för trogen tjänst hos familjen Fryxell i 48 år. Malvina tog några år efter sin faders död, tjänst hos familjen Anders Fryxell i Sunne. Foto Hedrén Hamng. 15 Stockholm. Fotografiet tillhör Sunne hembygdsförening.

Magnus Sundström med familj vid Där Ner i Södra Gunnerudstorp år 1904. Det var hans svärfar Nils Andersson som arrenderade ut gården till Lidbacks son Paulus Julius.

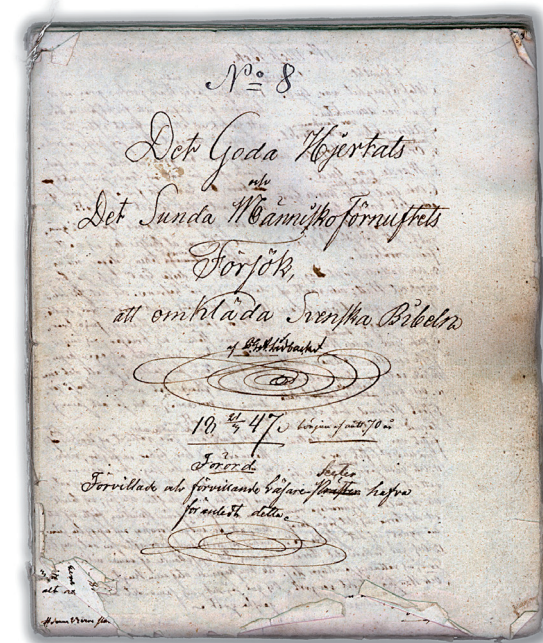
Paul Gustaf Andreios Lidbacks bostad i Östra Emtervik

Lidback satt i kammaren på övervåningen, till Där Ner (fönstret längst till vänster), och brottades med räkenskaperna för lanthandeln, för sitt hushåll hos sin son prästen, över sina usla kontakter med denne, som Lidback bland annat anklagade för dålig hushållning och dålig barnuppfostran. Till sockenstämmans möten i kyrkan förberedde Lidback långa skriftliga inlägg, som han läste upp. Inte sällan innehöll de insinuanta personangrepp. Det hände att bygdens store son, kyrkoherden och historikern Anders Fryxell, ledde stämman och därvid på ett elegant sätt bemötte Lidbacks anklagelser.

Vad skriver Lidback om

Lidback avslutade 1848 i Östra Emtervik sin "omklädda", moderniserade bibel, samma år som kyrkan fick sin försenade invigning. Det unika bandet har omkring 480 tätt handskrivna sidor med Andreios evangelium allra sist. Lidback var påverkad av den filosofi, som ofta kallas deism, som särskilt under 1600- och 1700-talen påverkade många lärda. I sitt evangelium lovprisar Lidback den ende, förnuftige Guden, som han ibland kallar *Det Högsta Väsendet*. Han ger framtidens människor den vägledningen, att de först ska söka finna lyckan på jorden. Sedan kan de i bästa fall få uppleva den himmelska lyckan.

Lidbacks bibel avslutas med Pauli Andreios Lidbacks *Epistlar till Människosläktet*, vilka består av 12 epistlar med 3 till 36 verser, som den femte evangelisten efter Matteus, Markus, Lukas och Johannes. Lidback försökte förgäves få sin bibel tryckt.

Det Goda Hjärtats och Det Sunda Människo-förnuftets försök att omkläda Svenska Bibeln

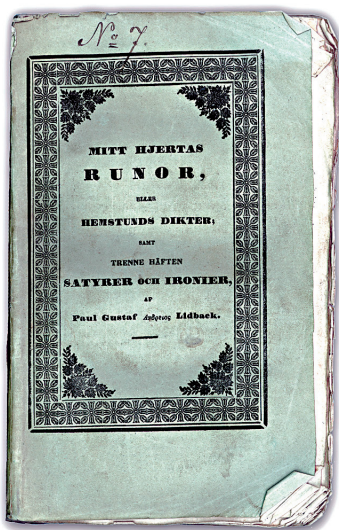
af Paul Gustaf Andreios Lidback

18 21/3 47 i början av nått 70 år

Förord: förvillade och förvillande Läsare ~~Präster~~ Sectar hafva föranledt detta

På flera ställen i sin "förklädda bibel" ger Lidback uttryck för sin tro och sitt gudsbegrepp som i Tredje episteln, 18 versen:

"Se så den är, o Människa! Din Skapare, åtminstone för min fattningsgåva, sådan tillbeder jag Honom Ensam, icke Treenig, icke tretusendenig, utan Ensam, uteslutande Ensam, för att icke falla uti Avguderi och för att icke bryta mot det första budet: Du skall inga andra Gudar hava för mig".

En av Lidbacks tryckta skrifter, *Mitt Hjertas Runor, eller Hemstunds Dikter, samt Satyrer och Ironier*.

Han låter 1847 trycka 103 av de egna dikterna under titeln *Mitt Hjertas Runor eller Hemstunds Dikter*. Andreios lämnar i dikterna ut sig själv och sina känslor för sina familjemedlemmar, levande eller döda, hyllar vänner på deras namns- eller födelsedagar, avslöjar svärmiska känslor för vissa namngivna kvinnor, manar Sveriges och Norges i union förenade nationer att gå samman i en enda nation, etc.

Bondepraktikan innehåller råd och anvisningar om jordbruk, praktiska råd om hemliv och om barnuppfostran, räknelära mm.

Ur diktsamlingen:

Drömmarna

*Jag låg och drömde om en tunnna Gull,
om adelskap, om stjärnor och chraganer;
Jag vaknade - hon var av intet full,
och som en bubbla sprucko mina planer.*

*Jag drömde änn ' en gång, ty det var natt
så svart som prästerskapets långa kapper
och hissnade, liksom i gunga satt,
och kastad utför alla templets trapper.*

*Änn ' drömde jag, ty grå var dagen blott
om vägbalans och kurs, om järn och timmer:
men när jag vaknade, så var mitt slott
för engelsmän och Hamburgs Bank ett skimmer.*

*Då gav jag Älin att drömma, men stod opp
vid solens första stråle och tog plogen
och spadans, slagan, och i fullt galopp
att fylla sädeskorgen sprang på logen.*

I mars 1855 ber Lidback sockennämnden i Östra Emtervik att ställa in kofferten i kyrkan. Den skulle inte få öppnas förrän den 21 mars år 1900. När hans son Paul Julius dör år 1855 flyttar Lidback till sin dotter, prästfrun Nahyda Bergman i Högsäter, Dalsland. Hon och maken, schartauanen Anders Gabriel Bergman, hade sedan länge erbjudit Andreios att få sluta sina dagar hos dem. Lidback avlider den 29 juli år 1857.

Kofferten beskriven i Gösta Berlings saga

”Under läktartrappan i Svartsjö kyrka finnes ett skräprum, fyllt av dödgrävvarnas utslitna spadar, av sönderbrutna kyrkbänkar, av förkastade bleckskyltar och annat skräp. Där inne, där dammet ligger tjockt och liksom gömmer det för varje mänskligt öga, står en kista, inlagd med pärlemor i den rikaste mosaik. Skrapar man dammet av den, så tycks den lysa och glittra som en bergvägg i en saga. Kistan är låst, och nyckeln finns i gott förvar, användas får den inte”.

Så börjar 31:a kapitlet i *Gösta Berlings saga* av Selma Lagerlöf år 1891. Selmas far Erik Gustaf Lagerlöf var en av dem som undertecknade sockennämndens protokoll från år 1855 när Lidback överlämnade kofferten till Östra Ämterviks församling.

Roy Olsson
Hammarö hembygdsförening

Marie Söhrman
Östra Ämterviks hembygdsförening

Källor: Källmaterial författat av Andreios Lidback, Östra Ämterviks församlings originalhandlingar ur kofferten. Östra Ämterviks hembygdsförenings bildarkiv. Ur *Gösta Berlings saga* av Selma Lagerlöf.

Koffertens innehåll vid inventeringen 1976

1. Porträtt (oljemålning) av P. G. Lidback år 1800.
2. ABCD-bok, katekes, bondepraktika m. m. i ett band. 3 ex.
3. Lidbacks Fidei-Commissets lefverne och död. 6 ex.
4. *Socrates och Solon. Hammarö Tidskrift*, obunden nr 1–66. 1 ex.
bunden nr 2–66. 1 ex.
5. *Middagsbladet* nr 1–64. 1 ex. 4 lösa dubbelex av nr 43
6. *Socrates och Solon. Samhälls - Uppställning -Tidskrift*. 6 ex.
7. *Mitt Hjertas Runor eller Hemstunds Dikter* samt trenne *Häften Satyrer och Ironier*. 4 ex.
8. Det Goda Hjertas och det Sunda Menniskoförnuftets Försök att Omkläda Svenska Bibeln i manuskript. Anm. De två predikningar, som nämns i protokollet från år 1900 under denna punkt, har ej återfunnits.
9. Diverse handlingar rörande Paul Lidbacks fideikomisstiftelse.
10. *L'inseparable* i manuskript. Del 1 daterad 25/1 1797
Del 2 daterad 1/6 1799
Del 3 daterad 1841
Del 4 eg. forts på *Hemstunds Dikter*
11. Konvolut med diverse brev och urklipp.
12. En bunt diverse tidskrifter.
13. Reglemente för Ny sockens spannmålsmagasin och magasinsskassa från 1832. 2 ex.
14. Årsberättelse för 1830 rörande Wermländska Hushållningssällskapet.
15. Anmälan om Socrates och Solon, Hammarö Tidskrift (1830) 8 ex.
16. Anmälan om Socrates och Solon (1831) 1 ex.

Denna förteckning upprättades i samband med genomgång av koffertens innehåll för Hammarö hembygdsförenings räkning 1976 av Roy Olsson och Johnny Nilsson.